

STĀSŅS DIEMEDIS

≡ SAUSANORIO SŪNUS ≡

15 BOLŠEVIKMEČIO LIETUVOJE

6 VEIKSMŲ

DRAMA.

VISAS TEISES AUTORILS
PASILAIKO SAU.

1944 m.

VEIKIA:

1. POVLAS AIDONIS, buvęs šaulių būrio vadovas, vaidinęs aršų bolševiką, ryžtingas 27 m. puskariminkis.
2. KAZIMIERAS AIDONIS, jo tėvas, buvęs savanoris.
3. ANTANAS VALEIKA, turtingas Aidonio kaimynas.
4. GĖNĖ VALEIKAITĖ, baigusį žemės ūkio akad. ja jo dukterė.
5. VALEIKIENĖ, Gėnės motina.
6. MYKOLIUKAS, gudriai kvailas, šveplas kaimo berniukas.
7. VERONIKA, Povlo dėdė, būna pas Aidonius.
8. NARKELIŪNAS, buvęs šio valsčiaus viršaitis.
9. ŠVAGŽDYS, valsčiaus vykd. komiteto pirmininkas.
10. MOTKĖ KOGONOVICIUS, kompartijos atstovas valsčiuje.
11. JONAS KREILA, apylinkės brigadierius.
12. TVIRBUTAS, pagyvenęs čia mokytojas.
13. MĀTININKAS.
14. KLEBONAS.
15. MOKYTOJA su dukrele.
16. TARNAITĖ, Valeikų kiemas.

Du raudonarmiečiai. Lietuviai partizanai. Lietuvaitės tau-
tinių rūbais (bent keturias).

VEIKSMO VIETA: aukštaitijos valsčiaus mies-
telis ir apylinkė.

LAIKAS: 1940-41 metų bolševikmetis Lietuvoje.

— PIRMAIS VEIKSMAS —

Povilo Aidonio kuklios trobelis priekis. Palangėje suoliukas. Toliau medžiai, tvorelė ir matyti labai dailūs sodelis bei vaiskrūmiai. Graži rudens dienos popietė.

1. SCENA

POVILAS

(Žėina iš trobos) Negaliu žiūrėti į jį... „Oro, duokit man oro“... Ta dėdlienei Veronika rodo ir taip jau nuobodžiai prižiūri, ir vis negerai. O ką gi aš? Aš nieko negaliu — žemę tėvo lyga surijo, (sidasi ant suoliuko) o žmogus be ceuto, kaip ir be proto...

VALEIKA

(Piktai dairydama į atgal, pauzė atėina) Nevidonai tie!... Žemės vagys... Poviliuk, tavo akys skaidresnės, žiūrėk ar jie ne klišėnu sklypą dabar drasko?

POVILAS

(Žiūtidamas į tolius, eria) Na taip — matyt jis geriausia pakriaušės žemę alkerta...

VALEIKA

Negaliu — man žiūrint širdis dreba! Ir nepaisaiki-
kinom... (bauduola rankę) Na, o kaip tėvas?

POVILAS

Ačiū kad rūpinatės, bet paridžiaugt nega-
liu; oro, trokšta vis oro... Išėjim čia, dėde, palangėj...

VALEIKA

Na, gerai. Sakyk, vėlė, man rodo ar tik
ne tie raudon... raudonodžiai, išibroog į mūsų

V šālī, ir jau gzyvenimo pabaigē pagreistino?
POVILAS

V Neabejoju. Tūs geriau, ponas Saleika, žinote, kad mano tēvas jau anam karē ožo savanorin prieš bolševikus, su jais kovėi... Tai kaip jau nebus skaudu dabar, tuo labiau, kad jis žino ję nešmoniskus šis darbus ir toarkė.

VALEIKA

V Bet kas bus, Povilė, kas bus? Kad ir vltmų rekviziciję uėdėjo ne nuo avelis skaičiaus, bet nuo hektarų... Si aut ję vltuos neauga!

POVILAS

V Argi ję, būdami patys neėdę, dar ką suprauta? Apelsinus, mat, sakėi jas juos fabrike dirba...

VALEIKA

V Uėptūdo uergai mūsų pavergti. (Susimarto) O tavo tėvas mires bus laimingesnis - nematys ir nebekentės mūsų ateinančios vargų... (Gaus! (Staigiai stoja) Žeisiu. Gal dar susikalbėsim?...)

POVILAS

Prašom. Tėu yra mūsų didieji Serouka. Rš jau nebegalin žiūrėti į jo kaučias...

2. SCENA

Sode pasirodo vaikų iejojanti Gėmė.

POVILAS

Na, o tėv! Kas mano uogas skina?

GĖNĖ

Uogas, kaimynė, jau nebere, tik geltoni lapai po kojomis čėža... Ruduo...

POVILAS

(Priėjus arčiau, sveikinasi) Kaip malonu, kad neliku užmirštas, ir nors retkar-
čiau tu, Gėmūt, mane aplankai...

GĖNĖ

Mat, šiaudie bėgame visi iš namų, kad
nereikėtų susitikti su tais komisarais. Juk
ir iš mūsų pajamų 12 hektarų, nes dabar
su ta, kur iš jūsų tėvas nupirko, yra 42 hektarai.

POVILAS

Ir kuo gi mes esame Dievui nusižaltę,
kad atsimintų mūsų tuos arįjatus? Ir dar
čia, Gėmūt, ne vėška... Dar, kaip mano tė-
vas sakė, varys į kolchozus, dar, žmonių
kalba, prieš pusbachius burliokų, o mes ar
čia palikę gyventi, tai dar didelis klausimas?...

GĖNĖ

Tai tau ir mūsų gražios svajonės! Atsi-
meni, kai dar rundė ejoje į gimnaziją?..
Tu sakėsi mokysies daržininku ar sodininku,
nes labai tau patikdavo medeliui skie-
pyti. Mėgai, žinoma, ir tehemėgti gėles... Bet
gyvenimas padarė savo. Misi manytė ir...

POVILAS

Ar atsidūriau iš ketvirtos klasės-namie.

GĖNĖ

Ir nebeįvertėi savo vidus žemės, kaip ša-
hidavai, sodu ar gilyne, bet jos visai
mirstojai...

POVILAS

Nebeturiu tos žemės, kurioje tėvas buvo ga-
 ves kaip savanoris, mū nuopelnus lietuviui.
 Ar tu supranti, Ginut, kaip ji man brangi?
 Ar tu žinai, kad aš... kaip mašas vai-
 kas... aš dažnai jos verkiau...

GĖNĖ

Tai gal tu ir ant mano tėvo, ir ant
 mūsų visų pyksti, juk mes čia kaltininkai?

POVILAS

Ką kalbi, aš tik dėkingas jums, kad da-
 vėte pinigų tėviui gydytis, kai dar aš buvau
 kariuomenėje, ir mūko padėtį negalėjau... Jūs
 davėte daugiau, negu tas sklypas buvo ver-
 tas. – Ach, kai aš prisimenu kariuomenę! Tai
 vėlkas ką man dar gyvenimas davi. Tėvynei
 meilė, kuri ruseno mūšyje iš prigimties, čia
 sulapoję, dar giliau įleido šaknis dabar
 jau į karštesnį mano krūtinę...

GĖNĖ

O žiaudūs gyvenimas vėl savo rodo...

POVILAS

Dėl to nemusime nie kviesti. Tai bandy-
 mas, ieškojimas tikrojo tėvynei rūpumo... O
 tokie, nors ir per trumpą, palygint, laiką,
 Lietuva žėjo išsilaikyti. Či ką jie ga-
 li, tai parodys ateitis!

GĖNĖ

U tokia meilė tėvynei ir pasiryšimas, gali būti

5
Tik savanoris rūmus...

POVILAS

Nebūtinai. Ir mūsų apybraukę yra dar daug vyrų, nors ir ne savanorių vaikų, tačiau gerų patriotų... Bet žinok, Gimet, kad... kad meilės yra dir!

GĖNĖ

Kaip tai?

POVILAS

Artimo ir tėvynei. Jos viena kitą papildo.

GĖNĖ

Tai tu ką nors myli?

POVILAS

Žinoma. Ir mylėsiu.

GĖNĖ

O ką?

POVILAS

(Meilėi į jį žypsoni) Ak, moteris! Kaip jums plačiau reikia kartoti, kaip jūs greit suabejojat... (Prieina, ir gražiai, paėmęs už pečių, žiūri į akis) Tave... Tik tave, Gimet, nors, suprantu, tavo meilės aš nevertas... (Bromskai) Tu jau paveli agronomė, baigsi akademijs, o iš manęs kas? Niekas.

GĖNĖ

Kam tu žodžiai? Ar tu nežinai, kad meilė mūsų mekoja?...

POVILAS

Žinan, tai suprantu ir tave ir kartu pavydiniu tau.

GĒNĒ

Ko?

POVILAS

Moklo, kurio taip troškau! Ir aš lū-
ciau baiges dotumų, ir daug gračiau susi-
tvarkęs sodybą negu dabar...

GĒNĒ

Reikia mokėti skiautis tuo ką turi.

POVILAS

Tuo labiau, kad kiekvienas krūmelis ma-
no sode, man miena tavo, nes tu juos
man pergabėjai iš akademijos...

GĒNĒ

Tai vaizdai priklauso man!

POVILAS

Čia viskas tik tau ir man, čia mūsų. Ir
tos rudens voratinklių dienos tik mūsų...

GĒNĒ

Dieve, kiek jaučiu laimės — mūsų!

POVILAS

Ir nieko daugiau...

3. SCENA

VERONIKA

(Pasikuprojęs didžiūni išlemda tylutėliai iš trobos su
išgesėjusia skuba). Povileli, Povileli... Įtai ir
(Gėmūtė yra... Paeikute (Pasivaikina). Povileli, vai-
keli, teirutėlis vos alsuoja, ir su ašarom
prašo išnešti laukan... Eik, vaikeli, suiesko-
sim kailiui ir išnešim ką... Dieneli gi tokia

7
rauci, tokia ramutėli...

POVILAS

(Gerai. (3 Gerai) Gal kartu?

GĖNĖ

Linoma.

POVILAS

(Peinaut) Ak, tėve, tėve...

4. SCENA

Į kiemą ruošina bolševikų žemės mataurino komisija. Komisarai terig. Kreila Jonas, Matininkas, Kogonovičius, Motki ir paskutinis su mataurino žemėkiais Mykoliukas, apybrukoje patikimas pusprotis ir šveplas; dažnai ir tylidamas, čiulpia per lūpas.

MATININKAS

Tai čia tas Saleika gyvena?

MYKOLIUKAS

(Čiulpia ir puola artyn) Ne, pomulink, ne čia; jis, pomulink, va ten (rodo)...

KREILDA

Pasitrauk! (Pastumia) Takiau tau kad pomulinkai iš Lietuvos išduokėjo, o dabar draugai... Taigi, drauge matininke, čia Aidonis, jo kaimynas gyvena. Jis iš šito kaškarų išryliojo 16 hektarus, už tai dabar jau dyglika turi visą normos...

MATININKAS

Ar kur čia jau dabar atkirsim (žiūri į planus)?

MYKOLIUKAS

Jo žemėj tai balavykiniė labiausiai atsikirsim,

Kaip neleikalinga...

MOTKĖ

Aš žinai, tau labai phasta, tau dihvonai, o kaip jam tau gyvens?..

KREILA

Tai tų, kur ir Aidonis pirkta.

MATININKAS

Galima, bet Valerijai toks negrąžus eklypas.

MOTKĖ

Tam nekas, jam didelis kubžiejus!

MATININKAS

Na, o tas Aidonis savo žemę Valerijai pragiri?

KREILA

Ne, jis ne pįjokas, jis geras žmogus ir dabar, kai neturi žemės darosi labai palaukus mums. Tik jo tėvas ne koks, buvęs savanoris, eįs prieš bolsėvikus...

MYKOLIUKAS

Netiesa! Aš parinau - labai gėlas ir labai lietuvis...

MOTKĖ

(Rodo į galvą) Mižingis kopf... (Kreila jį kišasi)

MATININKAS

Tai eime. Ko gi mes čia stovime?

KREILA

Mat čia yra atėjęs Valerija. Mykoliuk pašauk jį, o mes galim eiti (Pauzė ir eįs kūrus)

MYKOLIUKAS

(Strykteleja) Aš, kaip raibas! (Eįs į priekį at-

9
žoksta). O čia kas?! (Atsigręcia iš toliau ir kre-

5 SCENA

Valeika su Povilu, moteriskomis padedant, įneša prieš trokų ant suoluko sėgautą tervą. Kiek toliau nustebus sustoja komizija. Mykoliukas nusigandęs.

TĖVAS

(Sunkiai) Oro... Duokit man... oro...

MOTKĖ

(Iš toliau) Valeika, kam! Mės tušium tavo žemę atmuatavot... (Iš jo rungt. Kiti tyli, mēkas i Motkės balsą neatkreipi dėmesio. Matiniukas pagrisžo, Kreila liko vietoje)

TĖVAS

✓ (Dusliai) Sūnau... aš baigiu... gyvenimą... Tave tegul bus... toks testamentas... Tėvas miršta, kaip savo noris... Ejan už gimtąjį kraštą..., ejan prieš bolševikus... Tos kovos, kaip matai, turi prasi... dėti už mūsų. Tave aš palie... ku tavo. Eik sūnau!... (Eik čia... arčiau!... Tėbūna tau motina ir tėvas... (garsiau) gimtoji žemė!...

POVILAS

(Prie tėvo suklupęs) Tėve... tėve!...

VERONIKA

Viešpatie, jis miršta!... Loakty! Kryželio... (Bėga į vidų)

(Vėri imasi kepurės, suklaupia, tik Kreila, pakėlęs kepurę, lyg nusimūgtų, mūcina).

UŽDANGA

— ANTRAS VEIKSMAS —

10

Valsčiaus vykdomojo komiteto patalpose — laukiama is pirminio kabinetas. Kabinete sovietiški portretai, rašomasis stalas, sofa, kalykle, spinta, kamos spinta, telefonas ir kt. Čia yra komiteto pirm. švagrūdis ir brigadirius Kreila Jona. Pastarasis dar tyso sofoje — aukštus pavasario rytas.

1. SCENA

ŠVAGRŪDIS

(Užkaukšiau dama) Gaila... Jonai! Ruknuot, uerčiau atrikėles pasimokyti, rašyti. Koks, ruknuot, tu čia mano pavaduotojas, dar, ruknuot, žemis tvarkymo komisaras, jei žodžio nesuklijuoji?..

KREILA

(Stenidamas ir šiovaudamas užtempia) Aš nemoku skaityti nei rašyti, žada mane rydų karaliumi statyti... (Kriutai) Aha — girdi, aš žodžio nesuklijuoji! O patis draugas pirmiuiukas, viso valsčiaus galva, ar senai pramuokei žmoguiškai pasirašyti? A?..

ŠVAGRŪDIS

Nalai, Jonai, rašyti, tai ne draugo Italio konstitucija vykdyti. Ten labai greitai: liaudies priešas, buoči, sabotažinukas — turmos ar kaktou (parodo). O čia kas kita — čia mat reikia visokių išradytų, ruknuot, užsukimų... Ji nors per visą žiemę prakaitavau, bet kur tas nosies, ruknuot, kabinti, ir dabar nešinau...

KREILA

11
13
Ģimī, kē, draugas pirmīnīnke, sau padēji-
ja iuk ne manē, bet Oīdovs Pōvls. Ģis gi
bargē, keturias, herods klāres, ne tik vīkē pa-
rāys, bet dar ī patē pamokys...

SVAGŽDYS

O, su tuo Pōvlu, tai dar kartais aī su-
bejōju. Mīvakar, ruknot, aī mūvēn pas jē
tē mums duotē kulkasvaidē, tuos die šautāvus
ir šovīnūs, gi raudu pas jē būvēs ēia
vīšaitē Narkeliūnū... Na, ko sakan, ruknot,
jam pas tabē reikia? Ģirdi, ruknot, at-
jō praīgt, kad pamaīnīnīau rekūriējas... Aī
ī suabejōjam - ar tikrai, ruknot?

KREILD

Aī tai Pōvlu neabejōju. Ģuogus līko
be jokio turto, vīkē pagrobē ī jō tas buoī
Valeika, tīvai īmīrē, na, ī kē gi? Pāvē
īuogē nprmaudas buoīnūs, tīsa, dar net
kunīgams! Aī pāmīrsān (kelīns) ī pasakyt
draugui pirmīnīnkei npr jē. Vakar ēia bu-
vo atējē Valeikos hermiokas ī pasakojo,
karp Pōvlas, rades pas Valeikē kunīgētē, prie
vīz īvradīno īvīnaudotōju. Ģirdi, sako, jū
esat kīauri maršai, kuris vīsas svīetas
mīkad nēstengia prīpīlti...

SVAGŽDYS

Ir tikrai, ruknot, taip padarē?!
KREILD

Nēgi aī ēia meluosīu. O Valeikē tā agron-

mei Ģeni, sako, pradejo verkt, girdi, surigraudino... O gal is merles, mat aukšān jē ruziūredavo...
 ŠVAGŽDYS

Ģeigu taip, tai Aidonis greit bus bolsēviku partijas narys. Aš jau padēiu. Bet pirmā, rukuot, aš jau pbejojan... rukuot, tas Nar-keliūnas toks revolucionieris... Sakau, ar tik nedaro ko priē mūs? Nātai, Fouai, kē mēs galim! Nōrs lēvas, rukuot, buvo savanors, bet sūms (lūs) bus bolsēvikas - is dar koks! Net kunigus puola...

(Zuskaucka telefonas).

Alo, alo... Sykdomojo komiteto pirminieks Švagždys. - Budejom is dirbom per usq nakti... Ar tuos labai slaptus?... Zuda-ryti, tē reikia persvarstyti... Ģerai is pasi-rāyrim... Taip, nē valandos pristatyrim... Vižo.

(Baiges parkalējims) Rokuot, neke juokai! Kuo greičāunai izaki persiūrēti tuos suolarytas numatomus, rukuot, liaudies priēš sagraus is pristatyti, rokuot, kompartijai tūrtūti. O nēra nei Kogonovičāus, nei Aidonis - nōrs persiplēk!

KREILA

Bet Porlas tai vduomet aukšāuniai atēidavo.

ŠVAGŽDYS

Aš, giuklus nuveš, dar jām is pakartojau, kad šīau-die kaitinai atēiti.

2. SCENA

Škubiai atēina Porlas.

POVILAS

Sveiki, draugai! (Sveikina) Dar netaikot?

ŠVAGŽDYS

Kaip ne! Rukuot, is kompartijos jau skam-
bino is prae kaip greician nuvest ty nu-
matomus, rukuot, liaudies prisięs sgrasus. Ir
tuojau, rukuot, turim persvarstyti...

POVILAS

Gerai. Tuojau is namu.

KREILA

A vo ist draugas Motke Kogonovicus?

ŠVAGŽDYS

Rukuot, galim pradeti is lejo. (3 Kreila)
Paduok man tuos is spintos rastus!

KREILA

Tuojau, ... Prašau!

3. SCENA

Atskuba Motke Kogonovicus.

MOTKE

Gut morgen, draugai! (Iškibiai, nusiū-
pus veikina veis)

ŠVAGŽDYS

Kur taip ilgai, rukuot, is ko taip esi
lyg surirūpinęs?

MOTKE

Dalykai dideli is labai himti. Phasoi vi-
sus ahčiai (vsi apsidia stale). Šienakt atva-
žiavo is Kaunam aukštam paheigūnam drau-
gas Gihša Kleiman. Is jam pasake:

(greitai) kahar bus ir kahar čia pat. Toliau mes visi ir kukruos tuhim būt pasi-
muoši - esli reotha voina, esli kabtra
pahod, mi sevodnia bse buohim gatov...
Suphantat?

VISI

(Nesutartinai) Taip... taip... aha...

MOTKĖ

Ir visam tam žuogai, katinui yha
tam (rodos) sahačė, sake, tuhės būti jam
kaip gheičioi išvėsti Sibiranui!

POVILAS

Gerai buožius ir išnaudotojams! Čia
jums bus už mūsų prakaitų ir vergiję.
Tegyvuoja tavo mokytojo Italino Konstitucija!

MOTKĖ

(Stoja) Uha!... (Ir visi sustoja)

ŠVABŽDYS

Tai, ruknot, nebeprašume. O š kartysiu
ir dar kartą persvaretykime numatyty, ru-
kuot, mūsų liaudies priešų sąrašą.

MOTKĖ

Phašoi.

ŠVABŽDYS

(Pamažiu) Kreivėlis Mykolas su Žeimua (pake-
lia galvą), buvos nuovados visūmukas. Kaip?

KREILTA

Balsuokime pakeldami rankas ir matysim
kas pritars, kas ne. (Pakelia visi ir vis patys)

skastytojas Švagždys. Gi Motki visą laiką turi
pakelę ranką, kitą kas kartą muleidžia)

ŠVAGŽDYS

Šnyla Petras, su šeima, dirvelis mokytojas.
Narkeliūnas Vincas, buvęs viršaitis.

Veiveris Jonas, buoči, su šeima.

Valerika Antanas, buoči, su šeima (Povilas
čia skubiai pakelia ranką)

Balutis Motiejus, buvęs savanoris, ežis prieš
bolševikus jau anam kare.

Švirbutas Juozas, mokytojas, su šeima.

Rokienė Agnėška, olvarininkė.

Pilkenis Juozas, buvęs policininkas, maldas.

Virgėla Pranas, girininkas, su šeima.

Čeriauka Karys, buvęs 1918 m. prieš bolševikus
savanoris.

Rapšys Simonas, buvęs savanoris.

Stariūnas Juozapas, vietos klebonas.

Ar viso tryliką. Gal dar kas ką pridės?

POVILAS

Nau atrodo, kad čia jau bus visos šienkės

KREILDA

Linoma. Beliko pasirašyti ir bus išsiuota (Vini rašė)

MOTKĖ

Nū, aš tau kiek mažiai paįsčiau, o jei
gu dhaugas Povilas sako, tai taip ir yra (stojas)
Aš jau neketuhi kadum. Dalykai himti ir
dideli. Tai pakol kas...

ŠVAGŽDYS

(Pats parais) Paraisyk, draugas Motke!

MOTKĖ

Phažoi

ŠVABŽDYS

Itai čia, ruknot, volkomo atstova.

MOTKĖ

(Šiaip taip parais) Aš jau tuoj sughišiu... (Tėma)

ŠVABŽDYS

Nėra ko paršti is man. (Ei je, ruknot, tetai jau laukia manes. (Dedasi įskę portfelis).

Tu Povilai čia pabūk su draugu Jomū, o neužilgo, ruknot, is taruautojai pradės rinktės (Eina)

POVILAS

(Gerai. Mes čia pabūsim.

4. SCENA

KREILDA

Aha, Povilai... Paraisėm mes vėi po tuo kruviniu zgraėu. O jei... jei karas - tai mums va! (rodo peilį po kaklu.)

POVILAS

Tai dar tu manai kitaip? Dnei kiek. Stebuosiu aš, kad tu bijai dėl savo šventų įsitikinimų mirti. Tai kokis iš tavęs bolsėvikas?

KREILDA

Ogi toks. Norėjau atkeršyti savo gospadoriui, pas kuris tarnavau, už tai čia is papuoliau. Tė vėo man patinka kerstas, skundos, žuipinėjimas... tokios jau aš prigimties. (Kakas subildė)

POVILAS

Ar atēina kas?

KREILDA

(Žūlgtoņos) Karkokis paucē.

5. SCENA

Jeina rīmtai mirstākusi, pavasariniu paltu,
su gēlūis, Gēnē Valeikaite.

GĒNĒ

Sabas rytas, draugas pirmiņuke!

POVILAS

(Priējs paduoda rauka ir uel grīte pri stalo) Aš
ne pirmiņukas, tik jo kabinete esu.

GĒNĒ

Tai esi pačioje savo didykoje?

POVILAS

Ne. Mano didybe ir garbe parodys atēitis.

KREILDA

(Nereikalūges būdama) Rš neušilgo grīsū.

POVILAS

Prašau. (P Gēnē) Prašau zēstis.

6. SCENA

GĒNĒ

Ašū (su ironijē) drauge, ne sēdēt atējam.

POVILAS

Galū zinoti kokūo reikalu?

GĒNĒ

Pagalbos...

POVILAS

Kokūos?

GĒNĒ

Mēs neizšķīstam īpašti uzlēti valseļau, duokļus.
Tuk daudz čia gali - gal sumāzīnsi?

POVILAS

Ar mīko negaliu, čia pirmiņuko reikalai.

ĢENĒ

O tavo koki reikalai, gerus žuones idarīnē?

POVILAS

Ne. Mano reikalai šimtākart kīlmesni.

ĢENĒ

Ach, Povilai, Povilai... Kē apī tave žuones
kalba is kē tā pat sau paridarei? O nema-
žiau ir man gidos...

POVILAS

Po gidos is negarbis žydu slupi skaisti mū-
ru atēties žvaigždi...

ĢENĒ

Kokia? Leukia kampi? Vai kē! Tu manau
savo tā žuonīka karjera mane sarglioti?
Aī tau ne karuso piemene ir blizgučiai nesu-
vylīosi. Parīžūreik, tau atēties tā leukia-
kampī žvaigždi jau mūleido švarko atlafe!...

POVILAS

(Ģaltai) Tai ne tā.

ĢENĒ

Aī kalbu tau gero norīdama. Ar tu negirdi,
kaip tave žuones keikā? Ar tu neīnāi,
kad čia pat karas, o kas tavē lankā tā-
da ar pagaluji? Man gēla tavē robe kaip
gero draugo, bet kaip žuogaus; zināu,

tave savygojo tūcīas karjerizmas, kuris, būk
tikras, sprogs kaip mūilo burbulas, ir pavirs
ī mēk. Tu rīsi, jei nemesi to bīaurs kelio!

POVILDS

Kol kas nemesi.

GĒNĒ

(švelniau) Povilai, tu pašvelk per lauzę...
Gauntoje pavasaris, sklaidiāsi nauji žiedai, ir
tarytum, visa gaunta prauasauja naujis gyve-
nimas. Buvai toks sumanus, negi būtu apa-
kes ir apturtes, ir mēko nebesiprastum?...

POVILDS

Suprantu viską, bet ne taip kaip tu.

GĒNĒ

Mano visi mainiskiai tavę garli ir aš jį v.
ry vardu čia kalbu. Ar tu prisimeni ką kal-
bėjai man dar taip vesenai, rudenį, prieš
tavo mirtį. Negi per žiemę vėkas žuvo? Ku-
ti tavo kilmūs žodžiai, argi tėvas juos bū-
tu s kaip musinėjęs?

POVILDS

Būk tokia gera ir nelick amž mano skausmo dienas.

GĒNĒ

Atmink, kad tavo tėvas buvo savanoris!

POVILDS

Aš esu dar didesnis savanoris...

GĒNĒ

Ne. Tu esi mūsų ir savo tėvę išdavikas!

POVILDS

Na, kam taip žiauriai, Gėmto? (Sąprosi)
GĖNĖ

Ir dar gali juoktis? Tai esi užkietėjęs koks-
vėkas, tik gaila, kad gero būtentio vardą nežinojai...

POVILAS

Ir tebenešioju

(Šio metu iš laukiančios išleka Mykoliukas)

GĖNĖ

Deja, taip nėra. Aš priminiau tau mūsų
vėdos žėimos, galiu sakyti, iš apybraukės vardu
garbiužę praeiti ir žiūlau, kol neuėliu, su-
grįžti. Gyvenime tėra du keliai: geras ir
blogas, tačiau iš blogojo į gerąjį sugrįžti
visuomet galima. Tiesiog! (Ji, nepada-
rus rankos, greit įsėina iš Mykoliuko nepastebi.
Jis dar klausosi)

POVILAS

(Susimęstęs) Gyvenime yra du keliai, bet
šiuokart į gerąjį grįžti... negalima. O vis
dėl to man nelengva - tai karška paslaptis,
nors esu keikiamas... (Esikimaučia tarp
rankų ant stalo).

X. SCENA

Tyliai įsėina Mykoliukas.

MYKOLIUKAS

(Eina artyn) Povilai! Povilai!...

POVILAS

(Išargu pakelia galvą) Tai tu, Mykoliuk!?

MYKOLIUKAS

(Čiulpdamas ir šepuodamas) Taip ar. Ko taip muliūdes esi? Ar nepasisekė kas mols?

POVILAS

Ak, tu Mykolaiuk mano... (Eina prie jo). Tu nežinai kaip man sunku nešti ant savęs du kailiai.

(Šino tarpu į laukiančiąsį įlenka Kreila, o truputį vėliai jis sulaukę klaučytis čia atėmiantis ir Motkę Kozonovičus.)

MYKOLIUKAS

(Nori linksmiau miterkti.) Pavasalis du kailiai tikslai pel silta. Jau vienas leis, tuoj mest...

POVILAS

Tokrai, Mykolėli, vienas greit mesime, tik, Dieve duok, kad viskas pavyktų laimingai, o tada... Tada teiryni kelsis!

MYKOLIUKAS

(Stryktelija) As, kaip žaibas! Žinau, kad pavyks.

POVILAS

Aš nebebūsiu tada išdavikas, išgama, gal būsiu išgelbėtojas?... Bet, gana. Eikime prie reikalo, Mykolėli. Šis atėmiančias naktis, tu praneik Narkeliūnui, kad renkames visi Gabrielius kalnelyje. Ne čia kur yra kalnelis, tuoj pradėioj misko, ne čia. O aš mane prie linknelio tilto, suprantu?

MYKOLIUKAS

As, kaip žaibas - aiškiai suprantu. O kas ki-

tiesus planus?

POVILAS

Yra nustatyta tvarka ir greit visi susiūsi-
mos. O reikalai visai riuti, nes karas aut
mosies (ir paspaudžia jaus mones vištūnų)

MYKOLIUKAS

Ot smagu! (stryktelėja.) As, kaip raibas! Ot
saudysius - puk. puk. puk, puk. puk. puk!...

POVILAS

Bet, Mykolai! (deda pirštą prie lūpų) Ša!

MYKOLIUKAS

Tegul ir piauua - as ne mū!

POVILAS

Na, o dabar tu bėg ir vykdyk ką sakiau.
(kreiia ir kognovičius parilepia.) Aš par-
likciu čia; jau tuoj rinksis tarnautojai

MYKOLIUKAS

Bėgu... (bėliuina)

POVILAS

(žiūri per lauzą į gamtą) Kaip gražu! Amot.
Gimutis pasakojimo, lauke patį pavasarį... Kaip
ji vargšė kencia dėl manęs, o aš... aš dėl visų.
- Dieve, širdus ir širdelius lyg prašydavo tavo ber-
nyčia tarp medžių... Tu viską gali, padėk man.
Aš esu tarp kūjo ir priekalo...

(Atsienkės sėdasi ir užsikniaukia ant stalo.)

~ UŽDANGA ~

— TREČĪDS VEIKSMĀS —

Kalnelis mīste. Pakrašcīais medīcīai. Šīsī naktīs - mīnēsīma. Apī 19-tē bīrēlīo.

1. SCENĀ

Ateina Kogonovīčs ī Krelā.

MOTKĒ

Ah jān čī? Jām tam kalnelīs?...

KREILĀ

Kīk rūgīrdau, tāi atrodo kad čīa jē tārēī sūrīnktī...

MOTKĒ

O jīgū jān nē čī? Kasz lū, mīn?

KREILĀ

Čī ī pats klaucēī, reīkējo īgīrstī kur...

MOTKĒ

Aī jān gīhdējai, kad aut tam kalnelīs, katham yha phādīj mīskas.

KREILĀ

Šīk greīcīau slīpkīs, o ko gero dar mīēīz koks burīnījus.

MOTKĒ

A kasz aī jān parīslīpsīn, mīn? Tādum heīkīa līst po kelmai, a?

KREILĀ

Čīa manēs neklaucīnkt. Norējai sūsekt - sekam. Tākīau, kad tuoj reīkējo čīnpt Aīdonī, ī jān lētīs bīnīz vīskas tīvarkeje. Ale nē - mat, mōrī vīsu sūrīnktī...

MOTKĒ

Ach, tas Aidons, tas Berliskas... Aš
jau dab'is neuoži tikēt, kad jau bū-
ty mūsā phiešas. Kas jau ghašai šuka
o dab' vakar kas jau aprikoigē, kad
sugaudis liaudis phiešas... Uli, tam Purlas,
tam negali būt, nē jokiom spazaboue...

KREILĀ

Nebedūsauk, Motke, o lēk medin.

MOTKĒ

Sos? Medis? Gut (is griebis lēk i medī,
bet sustoja.) O jeigu jau mani tenai
pauatys? O jeigu unt mani tenai šois?...
O kai nušois, tai Motke Kogonovič' heik,
dhibt is medis - nē, kas jau tadum
bus negehāi...

KREILĀ

Baigi mane su savo kvailystim is is
kautrybis isvesti. Vok aut raukos, aut petis, is lēk!

MOTKĒ

Neheikia pykt, aš jau jau lēk. (Trupu-
ti palipis.) Aš jau jau labai aukštai!

KREILĀ

Lēk, lēk... O tokiam aukštum tai
tave nē kejos istrauks.

MOTKĒ

Tam gehā tau sakyt, kad neheikia
lēk. (Vēl aukštāu.) Uli, aš jau deheris jau
siekim, aš jau pacioj viššānēj... Uli! Kē pe-

sakytis mano Zeldela, jeigu ši manė ma-
tytis? O kaip ji haudotis, jeigu aš jam
pliumpt (!) iš kaput...

KREILDA

Kalbet, kalbet kiek tik nori... Aš jau einu
sau, o patį ir užėmęs čionai.

MOTKĖ

Čissssss!... (Tyliau) Tarp jam nekus, mi!...

(Kuris laukęs tylu ir gražu mūške. Hėneri-
na kaitaliojasi. Toliau ar arčiau ratkarėiais
pasigirsta paukščių balsai).

2. SCENA

Ateina keturi vyrai. Visi labai dailios,
labai atsargūs ir nustyliai kalba.

VYRAI

Judu abu (rodo) dėl šaautos raumybės, pa-
vairkėiokit čia apie kalnelį, gi tuoj jau ir
viri nusirinkę. (Žiedu mumsa sargybon). Ponas
Narkeliūnai, aš manau, kad šitokius vyrus, kaip
mūsų Povilas, gal tik keli Rietuvoje tirs. Tarp
kombinuoti, rizikuoti pačiam saimui, įgauti to-
kį pasitikejimą iš to valsciaus raudonakio Ivagė-
ščio, — tai ne bet kas galės padaryti!

NARKELIŪNAS

Tai dar mūko. Bet, žiūrėk, kaip jo mūkas
neštaria iš apylinkės žmonių... Visi tik gailisi
jo, ir apie jokių mūsų nematomų jo atsiver-
timų ne negalvoja...

VYRAI

Kau tai gaila Valēķa! Kūk materi aukš-
liu, tai jē mēljo Povls. Būdavo rēis grīstī
is dotuuvos is eina laukayti, atverā jām dotu-
voji pīpīrkus gerujs atmaimz skīpelis, vīo-
kūs varskrūnīs... Jis, mat, labai mēgsta so-
shīinkysts, na, tikrai is yra ko tamē jo so-
delyje parīžīuēt... Bet dabar? Vargēi mē-
gastē. Borge dotuova, o Povls nebina is dar kāp
jē akimīs zīuēt, negarbrugu keliis mēdjo!...

NARKELIŪNAS

Bet po vso to - ar tū suprant, kas ta-
da darysts? Tokies Lēris jām bus tik mēsi-
spīant! Jis bus aukso vertas...

VYRĀS

Ēo aī jām trokstu vsa sirdimī.

3. SCENA

Ē vīoz kaupis pradoda sīrkis po vīoz, po
du vyrai, keli mē tāutuvaris. Jis tyls, mēimēsts, zīn-
geidūs. Tyliai tarp saas kūda. Tautuū aut pētis tarp
kētis atējo is Povlas. Jē yra apī 20.

POVILAS

Vyrai, zēskit aplīuk (pusbalzīai). J sargybz du
mē tāutuvaris: Pakaluis is Meilūnas! (Pats vīdasi
vīdury.) Zīnokite, kad mēireukame paskutīos
kartis pīes rēgē...

VYRAI

(Nesutartīnai) Jām?... Jām... ?

POVILAS

Tik kē mācīausi mē savs is mūsē vīdu vadu, vīenu

20

is kariuonys. Visame mūsų krašte vyksta ver-
mas, taurisys lietuvis i Rusiją, i Sibiją. Prieš
galę bolsėvikai nebežino nė ko tuertos. Tik kar-
koodel pas mus vėkas įvyks daug vėliau. Ši
mūsų vabėriau, to raudonakio Švagrėdžio
patyriau, kad mūsų apybraukę minime, ir
vis ateinauėis nakti. Kę lies aš jūms pasakysiu.

NARKELIŪNAS

O kaip politika stovi? Kaip vokiečiai
ar jau greit pradės karę?

UYRAI

(Nerutartinai) Kaip? Kę... Karas kada?...

POVILAS

Aš turiu čia su savimi tik kę gautę is
jau patį paskutinį atsakymą. Gaila, kad
aš nakti negalėsiu jūms ję perskaityti, atpa-
kociu šodien. Čia bus visa politika. Viršuje
užrašyta taip - lietuvis informacijos liūras Ber-
lyne. Šoliau. Brangūs, vergauję broliai. Lietu-
vos išilaisvinimo valanda čia pat. Prandi-
jūs rygiams is vakarų, jūs apie tai būsit
tę pačis minute informuoti per radiję ar
kitarp. Prandiųs veikiamas, užrūkite tiltus, ge-
lėinkėlis maršus, aerodromus is kitę. Visur
tuo metu turi vykti vietiniai sukilimai. Per
miestas, bažnytkaimus is kaimus rygiuos vokiečis
kariuonienė; visur maloniai sutikite, padėkite,
nes tarp ję es is jūms parėstams lietuvis vyrys...

NARKELIŪNAS

28
 Jirdis druba kai klaucai... Tik šilta, šilta...
 Kad tik greičiau !...

VYRAI

(Nesutartinai) Kas greičiau... Kad greičiau !...

POVILAS

Garantuoju, kad visa tai labai greitai
 įvyks. Bet prieš tai dar turime didžiulį už-
 davimą, tai išgelbėti mūsų apylinkės pa-
 smerktuosius išėsti Rusijos. Vyrai, čia
 mūsų šventa pareiga!

VYRAI

O kas ?... Kas tokie ?... Pasakoti išėsti ?...

POVILAS

Įsidominkite ir joms kuo skubiausiai turi
 būti pranešta, tegu kiek gali šlepiari:
 Kreiveliai, mokytojas Šugla, Narkeliūnai, Šei-
 veriai, Valeikos, Balutis, mokytojas Tvirbutas,
 Rokienė, Pilkevis, giriniukas Virgela, bu-
 vos savanoris Čeriauka, Rapšys ir klebonas
 ir viso berods tųlika šeimų.

NARKELIŪNAS

Tai ir aš pažmerktes miriop — esu krau-
 geris, buvęs buočas viršaitis... O prakeklti tai !...

VYRAI

Nekaltas žmogus... Dar su šeimynomis...

POVILAS

Mums brangus kiekvienas lietuvis, todėl viso-
 nių išgalėmis ryžkimis gelbėti...

VYRAI

Bet kaip?... Ar galim... Kaip?

POVILAS

Tas mane jau viskas suplenkta, tik pri-
minkite. Jis aukšto viršus bus prarasta slėp-
tis. Bet gali sakti ir pas tuos, kurie sgra-
žs nustraukti. Prie vešinio dalyvausiu ir aš
pats. Atrodo, kad sunkuešinyje vašinos du
grukluoti rusai ir aš, žinoma, taip pat grukluo-
tas, o prie šoferio sėdės švagrėdis ir gal
dar tas rydpalakis, to degutinko rūmus, Mot.
kė. (Atyžiai, ritai) Mes turėsim padaryti ušpuo-
liung ir išgelbėti žmones. Taus vėitų numačiam
prie Dieknelio tilto. Jūs išardysite tiltą ir lauk-
site. Kai mašina privažiavus sustos, ašku iš-
lips tu, kuris sėdės prie šoferio — patilteji tuoj
granata, šūriai ir vėitį puolat artų lipda-
mi kelti rankas. Ji aš sunkuešinyje su-
tais mongolais susitvarkysiu, tik tuojau keli
būkit ir prie manęs.

NARKELIŪNAS

Puiku! Aš dabar jaučiamas kaip prie tilto...
O kaip su gruklais?...

VYRAI

Čia svarbiausia... Reikia gery gruklys... gruklys.

POVILAS

Gruklys yra. Puikus kulkesvaidis ir geri keturi
šautuvai. Tai raudonakio švagrėdžio atverti pa-
mane gruklai, kad mes, supraš, bolševikai
turėtume kuo gintis per galinę buočių, liandis

32

prieš sukilius...

(Vėži nurgyjokia)

Tai paimsiu tuos ginklus ir kulkosvaidį
įstatysiu netoli tos vėtos. O kiek jūs turite šautuvų?

(Vyrai pakelia rankas)

Vienas, du... penki... dauglikas!

VYRAI

Kiti turime braunigus.

POVILAS

Kiek? (Pakelusi rankas nuskaito.) Net še-
ši! Tai beveik visi ginkluoti, visi tarnauja ka-
rinomeneje, čia bus tik juokai!...

VYRAI

O kas vadovaus, kol paties nebus?

VYRAI

Vadas?... Kas vadas bus?...

POVILAS

Ponas Narkeliūnas, manau, neatsisakys.

VYRAI

Būtinai... gerai - būtinai!...

POVILAS

O po trumpo triukšmo visą tolimesnę eigą
perimsiu aš pats.

NARKELIŪNAS

Nau jau delnai mirst, trokšta šautuvo... Mes
parodysim jiems, kaip reikia vesti šibirą!

VYRAI

O kas po to? (Visi tyli) Jei karo nebus?!

POVILAS

Tāk drauga yra laimėjimo pagrindas. Ahejo-
nims čia ne vieta. Stojame tarp mirties ir gy-
uliuimo. Tačiau žinios tikros. Be to, patys ma-
tote iš rusų nuolatikos ir iš viros padėtis, kad
karas čia pat ir jau neišvengiamas. O ko bijo-
te?! Ar žūti už savo brolius, už tėvynę?

UYRAI

Ne... ne... ne! Nėkaoks!..

(Šiuo tarpu atėjus vienas vargybinis
kaikas pakaušda Povilui į ausis - pastebėjo už tai
medyje... ir vėl nuėjo. Povilas kiek pasikeitė)

POVILAS

Uyrai, žinokite, kad ir medkiai kartais
girdi, taigi leūkšte tylūs, kaip žemė, ir ryš-
tingi kaip pigumėji (nuu) mūsų savanoriai!
O dabar... Jau gana ilgai užsiūnėm, vak-
tyr vasaros trumpos, ir tuoj ači - dabar eisi-
me prie Dieknelio tilto, ten atliksime lyg ir
manevrus ateinančiai nakčiai. Tad pažangy!

(Vairi keliari ir po du, tris eina į vienus pu-
vę. Dieka tylu, tik tolimoje surikia pelėda...)

4. SCENA

KREILA

(Atėjus) Draugas Rogonovičian Moteli, ar dar gy-
vas? O gal jau rojūje?

MOTKĖ

Mišingis kopf! - rojus sovietų Isjungos, o
tame aukštai tik debesis, a farštein?

KREILA

Gerai, gerai. Tāķ līpk, Motke, ī medķis ī sakyk kķ girdējai?... Rī beveik mēķo, mat per toli būvau.

MOTKĒ

Tegul jam velnis, lokiam Povlei! Anas manī žydpalaikim īsvadiuo, īh deguturīķo sīnum. Ale ne kas... Aš jam visim īssīlūķēji īh visim pašinam. Mi... Rī jam nē kaip negalējam īh aut mēķķo sēdēdamas tikēti, kad jam mūsķ Povlaj, taip sūķa. Jis pazakē vrsķ, visas paslapēvī ī mūsķ! Mi, aš hījē pamīrlīt ķekē anam ķehonē dakear loķķia...

KREILĀ

Stalins akis būdri, jī vrsķķ mato ī žīno, o mūsķ prīssams - mīrtis!

MOTKĒ

(Dīrkzmas) Jaiķa, a fairs, a gut! Rī īsē vīna Stalins akis, ar ne? Nīu?

KREILĀ

Geigu tu esi jō akis, tai ī žīnreķ, o aš dar žīgnakē prauēšī jīos NKVD ī pasīdūmī nemazķ sūmekē premījōs!

MOTKĒ

(Nūzīgandis) Dhaugas Kheila, pehdauģ savavalīonūji! Vrsķas bus peļpus - helb!

5. SCENA

(Žūvīs ī s jīos īslēnda du sāntuvai)

84 VYRAI

Rauķas aukštyn!

(Zydelis ir išgersčio vėtoje susmunka, paskui
stojasi, stropiai kelia rankas ir labai dreba. Krei-
la laukosi trinsčiau. Už jis pasirodo daugiau čia
lepusių vyrų, priėmęs sėdime Ridelius Povilas).

POVILAS

(Su dideliu ryžtu ir drąsa, kalba retai)
Vyrai! Mums kito kelio nėra.
Be kraujo nebus laimėjimo – mums!

(Tūviai. Jie grūna...)

UŽDANGA

— KETVIRTDAS VEIKSMAS —

Valeikos troboje vyksta spartus judėjimas, motina rengiasi išeiti. Sūnys iš motinos veido rūpestingai išliūdusi. Tėvas labai susirūpęs, parinęs palaugetę. Motina, žuontadūnistai apsirėngus, pati neįeina ko iško... Pavakarys, birželio mėn.

1. SCENA

VALEIKIENĖ

Simutėle, vaikelė, duok gi... duok man skarelę iš... skarelę iš rožančių, kas čia kiek ilgai reikės sugadinti?...

GĖNĖ

Tuoju, motutė, turbūt, seklyčioje... (Vėina)

VALEIKIENĖ

(? tūg) Ko dabar židi pamidės? Jei su manimi neimi, tai vakarop abu su Simute eikit; Berūtys, galė rugius... Naktys grašios ir nešaltos... Tik mūkam neširodykit kur išeinat, o labiausiai saudiniat.

VALEIKA

(Numoja ranka) Niekur aš nešiu ir be reikalo neplurp man į galvą. Mano namai, mano žemė — esiu aš tau į mūšk! Mš tai ką tikrai prakaitu ir kraujui aplaisti, už tai galin ir aš keutiti ir grūti! (Stoja) Štai jėmas! (Išėjus iš paruošio kėryje) Tai už mane!...

VALEIKIENĖ

Na, ką tu čia, Rutanėli, erzini esi... (Išėjus mėsiai)

2. SCENA

GĒNĒ

(Izkuba) O čia kas gi dabar? Kam tas kirsis?

VALEIKA

(Piktai) Kam?! Randomisienu, uelcinu, iš druzos!

VALEIKIENĖ

(Sodina) Žisk, žisk - be reikalo... musiramiuk...

GĒNĒ

Kisris tegal guli čia (kėmus padeda pamoti). Gokie
veikymai dabar muus mūko nepadės... Motute,
prašau skarelę ir ročaučius.

VALEIKIENĖ

Ačiū, vaikeli... (Rizari skarelę) Tik vakarop nebū-
kit namie! (Išakmiais jėmus) Juk kam gi vakar
Narkeliūnas taip rūpestingai perspejo? Matai
kad žino... visgi galva, luos visaičius.

VALEIKA

Ir vėl, ir vėl!...

3. SCENA

(Grįžta rūpestinga išgastimi tarvaile)

TARNAITĖ

Grįžiau... Bet aš mūkas čia nenakvosiu...
Visi prigrasė, sake, kad Valeikas su visa šeima-
na, kiekvieną kartą gali žuisti. Be to... aš bi-
jau ir sakyti...

VALEIKIENĖ

Sakyk, vaikeli, sakyk, gal muus dar blogiau?

VALEIKA

Ko bijai? Per tik tarngstis metę dar mūsų reparaisti?

GĒNĒ

Nā šāluān, tēvli, mātāi kad ji išņigandusi...

TARNĀITĒ

Jūs bārsiāi itāriā... Jāko, kad šēimīnūkas
is Narkeliūnas pagang mūnoli tō valēciāus ko-
misars Kreitō is ūydeli Motke...

VALEIKIENĒ

Šiespatē! Dar viua bēda...

VALEIKA

Jeigu tik parisek, tai dar mūnūdyšis!

GĒNĒ

Šana vīko. Kam tos līnos kalbos is be-
reikalīgi mīestēlio pletkai. Māmāi jau laikas eiti.

TARNĀITĒ

(Skubini) Nī lēgu pamelēti karves, paskui pas māmā!

VALEIKIENĒ

Jūdēv... (Būcinoja vīrō, paskui šēimē, vīšoms
nīaros rīda; šēi nīvīdēnēja vīkis. Tyloji mōti-
ma is vīšus parīnri, lēg paskutēis kartō) Die-
ve, būk su mūmīs is sunkiāusiosē va-
landosē! Garbi šēimē Kristus...

VALEIKA is GĒNĒ

Per mūšis...

(Mōtina nīeina. Šēlne palydi)

H. SCENA

VALEIKA

(Keliāi sēdējs, rētai kalba, lēg pravāryētis šōkūis)

... Tie Narkeliūno šōkūiāi. Is pravides ūygis is
vakary. Per kaimus, bāšnytkaimius is mīestas, per

placīmosies Lietuvas laukus, iņģinus vokiečus karin-
menis... Jūs gretose bus ir mums parīstams Lietuvas vīrs.

Lyg sapnas, lyg ir daugums tie šodēiai...
Kraujas mūs jū rima degti, krūtīnėje oro pūdaug,
rodos ir pats, mūs zemas, šoktums s tas gretas,
lētum kartū ir tū nelenstojis bolševike pribaištums...
Vēl grīstis jū pavoptoji ir mūsā laisvā ir tri-
spalvūnis parīpuošis artojis kraīstas...

(Vis labian teustant, parīgosta daina:
„Tykus kuvo vakareči, aīskiai sviētē mīrestēi“.)

O čia kas? (Dainoni per laugus). Ah... tai
grēķejis su šienpiovāis grīstē... Liūdums
ir jū daina - bet! Mēs dar gyvensime, mēs
turime būt laisvi - to aīvāis rīķia ir mūs-
u gyslēcē eroevāntis jrotēvis kraujas!...

5 SCENA

GĒNĒ

(Atsargiai iēna) Vēl, rīman braugis nāc-
jums... Jutikan becināts s mīšķē kūnigē vī-
kars. Jis tikrums, kad ryt ar poryt prasidēs
vokiečus - rusus karas. Ļīmos esg tikriāusios.
Bet slēptis, ir jū palerē, kad reķia, mēs būk
tai šīgnakt ir mūsā mīstēlio ir apybrukis vēš
šūones. Tāp, līvelis ruošis ir nāms, aī palēšis.
Vāg gaudymē... (stabilitēja) ir vērimē... vykoks...

VALEIKA

Povlas?

GĒNĒ

Tāp, jū. Man nī tai bus proge dar su li-

tuosku jūdu susitikti... (Kaskas pakelohia).
 Prašau!

6. SCENA

(Prastai apsirėngęs, ieina mokytojas Tvirbutas)

TVIRBUTAS

Daliaj vakaras! Nebijokite, tai aš-mokytojas...

VALEIKA

Ponas Tvirbutas! Priklaudojė, nors mėnuo
 šviečia, bet nepašiuau... (Į šoną) Šišk, dukrelė,
 lempa. (Sveikina) O dar su tokiais rūkais...

TVIRBUTAS

Per prast, sakai? Taip reikia. Eimu į ru-
 gius. Bet šuona su vakais lėk namie... Karin?...

GĖNĖ

(Šeikdama) Ar tiea, kad Aidonis bus prie gaudymo?

TVIRBUTAS

Vai būty mūsų laimė - visgi savas!

VALEIKA

Sakai, kai savas šuo kaude, tai mašiau ir kaude?

TVIRBUTAS

Sunku ką pasakyti, bet miestelyje ir apie jį
 įvairios kalbos ūžia. Įtaria, kad jis esęs vil-
 kas aries kailyje... Ipeja, ar tik ne nuo jo
 raukos dingę Kreida ir Kogonovėius, už ką dabar
 vidi šėveliai mut kejs! Mes jį keiskame, bet
 galime dar ir pagarbiuti?

GĖNĖ

Jis mus gaudys, už, šaudys, - o mes jį dar
 pagarbisim? Tegul jis atvažiuoja, aš lauksiu

41
ir išdirbsiu, kaip pridėra išgauti.

7. SCENA

TARNAITĖ

(Išėjus tik galvą per duris) Aš išėjau!

VALEIKA

O kur bernas su piemeniu?

TARNAITĖ

Jau senai po miesteli traukosi... (Naėina)

VALEIKA

Jokios tvarkos... Ir nebereikės gal jos?..

TVIRBUTAS

(Tėsia toliau.) Per žiauriai pakalbojote, pau-
li. Gimi. Žako, kad tas visos vėrimo, gaudy-
mo ir pānslepti lūpimo šnekos, giroli, yra pa-
ėję ir šoulo geros rindės, nes jis prie jų pri-
siplakę, vėrkę šimo... Žooliū, apie jį yra
dvi nuomonės, kurios tik vėliau paaiškės...

GĖNĖ

Netikim.

VALEIKA

Oa, o kaip karas?

TVIRBUTAS

Įtempiamas didžiausias! Reikia tik mažos ki-
birkštilės... Ir valanda po valandos tai turi įvyk-
ti, rimoma, mūsų naudai. (Gi ir Vatikano giroli-
jau, kad nuo Italijos saulės Lietuvoje vėdas
svietas ištiręs... (šypsosi))

VALEIKA

Mažas jau ir juokas nebeima, vėdas esu apimtas

tokio didelio laukimo, kokio savam gyvenimui dar nejauciau. Tarytum, šiečiau kaip stoviu, bet tik tuos neįdomus kas sudorotys...

TVIRBUTAS

Kokius taurus lietuvis šaudien tiria, tik ty jaunas pripilolyta, tačiau kas dar mūsų laukia — nežinome. Bet lietuvis yra užgrūbinta, švairius pračius, miglose palikusių jungų ir vergų, ir ne tiems raudonųjų drąsiamus mus valdyti!

GĖNĖ

Bet aš jau nerimauju... Patį gražumą naktis ir per daug ryškiai menkėna. Vėseli, ruošis iš namų, nes tie vagys greit gali būti čia.
(Scenon švystelėja aštrūs spinduliai)

TVIRBUTAS

O kas čia švaistosi? (Puola prie laipų, parigirsta žuvis lojimas ir maitinimo ūžesys)

Tai jie!... Bėk! (Jis išbėga)

BALSAI KIEME

Uok! Nebėk! Stovai!... (Du šūviai)

GĖNĖ

Vėseli, bėk! Bėk greičiau iš namų!

VALEIKA

Jau per vėlu. (Čiumpa knivį, užsimoja, gi tuo tarpu per duris su triukšmu patiriodo pirmą šautuvą...)

8. SCENA

GĖNĖ

(Dengiasi akis ir nusigręžia) Vėseli! Kas darai?!

(Jūs sūciant iskreuta tėvis kėrus, ir jis, lyg
netekęs sąmonės, atsisluoja rėmus)

POVILAS

(Su brangių rankojų) Štai šitas...

RAUDONARMIETIS

Stovai!

ŠVAGŽDYS

(Rūšiai) Rankas kelk! viršų! Tikratykėt jį,
dar mat pasipriešint norėj, — už tai sau savin
pasirūsti neleidžiu mūko!

(Į Gėnį.) O šitoji mergina?

POVILAS

Tai samolėnė

GĖNĖ

Meluoja! Tikra šito užkio savinuko dukterė.
(Gėlė imti...)

POVILAS

Matyt yra taip suritara?...

ŠVAGŽDYS

Kaip tai?

GĖNĖ

Meluoja! Nėgama, paleisk tėvą!

ŠVAGŽDYS

Parakyk kas tau padėjo per sodą, tai paleisim.

GĖNĖ

Ten padėjo štai šito išdaviko tėvo dvare, ku-
ris jį tokiais darbais žiaulio jaus mirusį išmėgus!

ŠVAGŽDYS

Tamsta, skatykis su žodžiais!

GĒNĒ

Ar budeliņam, kas svarbu zokāi?

POVILĀS

Na, neturime laiko gūcyti - eikim.

RAUDONARMIETIS

Tolite! (Stukteleja tīvē kuoč. Vēri rēina)

GĒNĒ

Tēveli!... Tēve...

(Klykia su ašarom is puola per duris
kartu. Pordas priekšā atstūmā. Kūme labai loja šis.
Per kītas duris slēga murgandis Mykolūkas.)

9. SCENĀ

MYKOLIUKĀS

Kas? Kas cia deolari?!

GĒNĒ

Mykolūk, gelheh! Tē... tīvē pa... pagrobi...

(Ar karp nūmis vēl dūmā laukac. Kūme
triukšmas is saukšmāi: "Tēve... tēveli!" Po kīk
laiko vskas aptyla. Pordas is Mykolūkas sīvā apal-
pusis šēis is pagulds i lovā.)

POVILĀS

Mykolūk, tuojau vaudens!

MYKOLIUKĀS

As, karp zaibas! (Klēgs)

POVILĀS

(Rannai rītri, paglostu raukas) (Gēmete, tu mē-
ko... mēko mēšinai... (Pasvira aut jos is pabūcinoja
raukas) Tki! (Šēina. Kūme sūnā, mūvāroja.)

MYKOLIUKĀS

(Atskubidamas) Valgrei Geimeti... Vienu, vienu-
teli' pakko... Tuoj, tuoj bus... geliau...
(Pavilgs, rankluosts deda ant kaktos, kiti rank-
šluosčio galu trina rankas - garvina. (Gėrė atgyanua.)

10. SCENA

GĖNĖ

Tai tu, Mykolūk?

MYKOLIUKAS

Ar, ar nebijok - ar cia...

GĖNĖ

Duok koki gurtinį atigerti...

MYKOLIUKAS

Sabai plėsan, tuoj bus geliau.

(Per langus praeleida matyti gaisro šviesa)

GĖNĖ

Kas ten, pažiūrėk Mykolūk, taip lyg dega?

MYKOLIUKAS

(Eina prie lango) Tai gal raktigomius laucas...
Jie daruoi taip dalo.

(Pašvaisti us labiau didėja)

GĖNĖ

Kad us didėja. Ar nemeluoji?

(Gėrė sėdasi, žiūri. Kūno rima kaukti žuo)

MYKOLIUKAS

Pazakysim teisybę, Geimt. Atlodo, kad de-
ga povilo tlobeli... (jis žiūri)

GĖNĖ

...tai, (stipryn) tai muskriauetyjis žuo-
mų kerštas savo krašto ingamai!...

46
(Gaisro ugnies spalvos pilna troba, o šuo
dar labiau kaukia. Eini klaukiai ir žiau-
riai susunka ir griebiasi už galvos)

Tėve! Vėžiungas kerštas jam!...

(Krinta į pagalių, lyg be sąmonės)

MYKOLIUKAS

(Stuba nuo lauko)

Vandens... vandens... liū...

~ UŽDANGA ~

— PENKTAS VEIKSMAS —

Dekoracijos trečiojo veiksmo - miškas. Aški mūšerina. Čia varžė du grūluoti partizanai - sargybiniui.

1. SCENA

PARTIZANAS I

Bet kokia tau galėjo būti ugnis - aškus garas?

PARTIZANAS II

Kiek namie mirė, galėjo tie mongolai ir uždegti kokio nors ukrainuko trobas...

PARTIZANAS I

Mes perdarys vienas liepime išlepti, juk vėl tik šiuoakt paimtieji bus išgelbėti.

PARTIZANAS II

De galvojimas tavo! O jei mus išgelbėti nepaugs?! Be to, kas žino, ar tie komisarai tik sgrazuose paėmėmus suims, ir patys Povlas ašėjojo, o gal bus jėmus per marai?.. Gali kiekveng kienų laukyti, kas tada? Jeigu žuonės būtų nepasilepę, tai visus surinktų. Povlas žino ką daro - tai bent vadas!

PARTIZANAS I

O gal man būtų patikrint kas ten dege, kaip tu sakai?

PARTIZANAS II

Kalbi, lyg karinomenėj metarnaujes vaikesas. Išaki mus šie būtų ir šventa. O jei prasi-deda pranešimas, kas toliau perduos, ar medžiari?

Juk man izakhta vrs laike šia būdēt, o tu
neš pranešim.

PARTIZANAS I

Kas šia braka? Širdi? (Alu klaus) Ir sutarti-
nis šodis negirdēt...

PARTIZANAS II

Stok! Tausiu...

2. SCENA

BALSA

(K krūmų leduant) Klevo lapai... (Šiurta kulkosvaidis)

PARTIZANAS I

Savijsi... Špfir!.. Be reikalo širdis persmarkiai saplaki.

PARTIZANAS III

Tai karys, dar partizanų kūty - droba kaip boba...

PARTIZANAS I

O ką? Naktis juoka nėra, būčiau paleidęs šūvį
iš kiet!...

PARTIZANAS II

(Š naujai 3 atėjusių su kulkosvaidžiu) Kur nežidinate?

VIENAS IŠ JŲ

Š poricija, jau neušlgo praidis viskas...

PARTIZANAS II

Kas degi? Ar matite?

KITAS IŠ JŲ

Tikrai nežinom, nes nebuvu kada dairytis,
žkulejom net šitą (rodo š kulkosvaidį) brangiaucisj
turtą... Dyz tai miestelio pusė... Pa koks ne-
laimingas įvykis?..

(Šel karikas subranda)

3. SCENA

TVIRBUTAS

(Išsivadamas) Mokytojas Tvirbutas, miko blogo...

PARTIZANAS I

Tarp tai tarp, bet tauستا, poše mokytojam, dabar jau liki mūsų priešūroje...

TVIRBUTAS

Išrinku, bet prieš tai sušikruu jus (sušikruoti), kaip atrodo, būdrėčius ir laukiamėčius braugios minutes?...

PARTIZANAS II

Kadaugį tauستا mūsų ruošias kaip tau-
rus lietuvis, o be to, dabar pas mūsų papuoles
ir tik mūsų priklausančių, tai galėsiu ir kai ką
taus tai atidengti.

TVIRBUTAS

Ar nebūnt tik Povilo Andonio vyrai?

PARTIZANAS II

Tarp. O ir kur, tauستا, tai jauti?

TVIRBUTAS

Tarp patikimus lietuvis, miestelio inteligentus, to-
kių spėliojuimai jau senokaiėjo, tačiau mūsų
ir mūsų tikro nerimo.

PARTIZANAS I

Tai ir labai puiku!

PARTIZANAS II

Dianulda mūsų būrys, atitinkamai pariskirstas ir
laukia rimto veiksmų.

PARTIZANAS III

Na, likat veikti, mes nesame, s savo vietā...

PARTIZANAS I

Laiņiņai, tu jūms... (su kulkosv. ausis meina)

H. SCENA

TVIRBUTAS

Reiņi uš paritkojīņus, būtent kokis veik-
mus šia gali jorēt?

PARTIZANAS II

Kai uš sūmtuosius, mes turime prie
Lūknelis tilto padaryt ušpuoliņus ir vskā
sutvarkyt.

TVIRBUTAS

Tepadeda jūms pats Dēvas!.. Bet — jei pra-
laruojīms, kas tada?...

PARTIZANAS II

Niekada. Tuo labiau, kad su jais sukk-
neīņijē vācīņoja ir pats Pēvilas. Ši tiltas is-
ardytas ir prie jo puķīnciai parīcūsta. Grūklē
turime, tēvūms irēi gra...

TVIRBUTAS

Ak, kad taip at būcīau jānēms!..

PARTIZANAS I

O saki, tūcē, koks tu uš mīško gais-
ras būvo? Syg miestēlyje?...

TVIRBUTAS

Ne miestēlyje, o palēpijs kaimē.

PARTIZANAS II

Palēpiņose? Tai kīuo, kas rudegi?

TVIRBUTAS

Jums bus gal koks skaudus. Jūsų Povlo trobelė...

PARTIZANAS I

Vargšas Povlėlis... Jis visa suėkanta liego, aukojosi, o štai atpildas...

PARTIZANAS II

Tai, turbūt, žuogius keritas už šios nakties gaidymus...

TVIRBUTAS

Bet koks klaidus gaisras... Aš viską mačiau, mes tuo metu ligau iš Valeikos kaimo nuo rusų. Ne vienas žuogas neatėjo gasyti, todėl ir aš per arti bijojau eiti. Bū tolo mačiau, kaip jo dėdinė Veronika tempė kokius daiktus laukau, o paskui baisiai verkdamas klyki pagalbos, kurios, deja, iš niekur nesimato...

PARTIZANAS I

Uadinasi, Povlo giutinis nebėra.

PARTIZANAS II

O ką tie padegėjai parakys, kai Povlas išeis laimėtoju? Kuo jie išstengs atlyginti žuogui už išgelbėjimą gal ir tos apybrukės?!

TVIRBUTAS

Mano brangūs vyrai, būnuomenės, teisumas būna per žiaurus ir retai kada teringas.

5 SCENA

Įlija uždusę partizanai su pravėrimu.

PARTIZANAS

Paskutinis pravėrimas... Mėnina eina šiknelio tilto kryptimi, bet aplink, Gasparų vėskelin.

PARTIZANAS I

(Kartoja) Mašina eina liūknelio tiltu kryptimi,
bet aplink, Gasparų vėskelius. (Pranėjęs grįžta atgal,
o I-ąs, ligą toliau, neža priešingą pramėmę)

PARTIZANAS II → 6. SCENA.

(Pradeda mūšiant) Tai puiku. Mūšikai spės
pasirengti puolimui.

(Per sceną prabėga rimas vyrai ir garsiai iš-
taria slaptąžodį „klevas“.)

Tai vis žavi...

TVIRBUTAS

O kur man dirgti, ar čia taip netikėtai
besislapstydamas papuoliau?

PARTIZANAS II

Dabar būsite mano priešūroje, ar čia sar-
gybė eiti iki sūykio pabaigos. O paskui, kaip
vadas, lūps...

(Vėl prabėga du vyrai ištardami garsiai „klevas, klevas“.)
Mūsų vyrams dabar pats stipriumas.

Tū, čia kur ant kelno sėskitės.

TVIRBUTAS

Ačiū! Rytose jau šviesa - rėdėli veiki-
na mūsų nelaimingąjį kraštą ir jo vargdi-
nius žmones... (Šviesa)

PARTIZANAS II

Kas nekovoja, tai negyvena.

TVIRBUTAS

Tiesiogai kalbi, bet argi numai neprarūti bū-
ty su rusais, juk nebygi kova!

PARTIZANAS II

Mēs kiek parilaikytume, o parkui padē-
ty ir vokičiai...

TVIRBUTAS

Tāigi! Mūsu veltis ir uz Nemunas turi pil-
dytis... Karo reikalas, tarytum, kaip tas didis-
lis mūilo burbulas yra išpūstas, ir minute po
minute, turi sprogti.

PARTIZANAS II

Jō troksta mūsų kraistas, kaip sausroje
žuvys vandenys!

TVIRBUTAS

Lyg mūšinos ūrėrys?..

PARTIZANAS II

Jau mō dabyn švūta — gal jau?...

(Jiems išklausant, grauatos tolimas spro-
gimas, riksmas, šautuvų ūvis, kulkovaidžio kalba)

Taip, jau... jau puolimas!

TVIRBUTAS

(Paeina nuošaliau — susijaudinęs) Tepadedo joms
daugus šiamu rygyje!

(Girdėti lyg neastkūs komandos žodžiai. Jo kūr
urkas priartėja ir girdėti šovilo balsas, bet jō patis nesimato)

7. SCENA

POVILAS

(Už scenos) Dalis vyrų palikę įvykio vietoje, sa-
terarkykkit tūltis ir mūšingą nugalėkūnų kur sakiau...
O žionai... Pirma į aikštę kaip pusę verskute
švagždį ir rusų. Aikštę sargybius žvalgo
tolimesnes kelnelio vėtoles... (Partizanas II išeina)

(Čia ateina iškėlę rankas du rusai ir Svagidys,
varomui trys partizanai)

PARTIZANAS

Sustokit! Ir rankų neuvelst!

POVILAS

(Už scenos) Dabar mūsų minutuosius, s' deivus pusę!

(Sveina: pirmą mokytoją atrodančia su maža
duktele, klebonas, Valerka, ^{dar} pora moterų, vi-
nas iškūnukas... kiti su ryšuliais. Užpakaly vienas partizanai)

PARTIZANAS

Sustokim (švelniai)

(Scenoje beveik visiška ryto aura)

POVILAS

(Prakniedamas ryštingai įeina scenon. Paskui
jį dar keli partizanai, jie bėga scenos gale)

Dar kartą atyodžiai iškratykite, vyrai,
rusus ir pirminiukę!

TVIRBUTAS

(Dyz partinuka Povlę) Turim garbę patį pir-
maris, netikėtai čia besidlapstant papuoles,
sveikinti tave, brangus Povlai, kaip ryštingo
ir drąsaus rygio laimėtojo ir vado! (span-
džia rankę, eina prie kito...) Taip pat ir vėrus
partizanai, ir išgelbėtojus...

POVILAS

Tai didžiausia padėka, po mokytojų, tikėta
mano vyrai, kurie ryžosi eiti su manim...

TVIRBUTAS

Jums vėrus, vėdiems...

(Volian, Tvirbutas, kalbasi su partneriais). O Tvirbutai
beisueikranta Ponto, esia prie stgelbetojis žuonius)

POVILAS

Kas ir laukoties gērbiaunēji? Kas ir ponia?
Šitokio muotykie, lurbūt, ir komunisti! Arī
domio nē nerapnāvot? Juk aš taip vīrs kei-
kiamas luvau...

KLEBONAS

(Eranthi) Mīlās šorai, mēs apie tauts šik
tik aukšān grolēm, bet netikēm... Dabar
man trūksta tādīs apskytis mūsā laimē,
kad tik uskas toliān eity zekmīgāi...

VALEIKA

Kiek at lauk pries tai keikiau, dabar sim-
tkart labiau pagerbui. Teko girdeti tavo pla-
nus, bet kas galejo tiketi...

(Mo terys atároja).

POVILAS

Bet, brangiausijsi kur karas? Kur?!

PARTIZANAI în ÎSGELBÊTIEJÎ

(Lyg musitare) Bus!... Bus... Turi benti!

KLEBONAS

Pats Dievas turi maityti mūsų ir visų žmonių
laukimą, o žinios mano tikros, kad šiaudien
ar ryt!...

PARTIZANAS

(Iskratę rucy, i pomę) Truſta vade, kratę atlikome.

POVILAS

Gali būti laisvai, tik neskalba. Jūs atydėiai būdote.

PARTIZANAS

Klausa, kūrējus! (3 rums ir švaidi) Lai vai,
muleist raugas is mēkalbēti.

8. SCENA

MYKOLIUKAS

(Blīža paduses) Aš cia!

POVILAS

Sveikas, Mykolēli; ar pēdai mano šakymus?

MYKOLIUKAS

Aš, kaip zaikas! Kāk tik ingalējan. Bet pa-
neli ģimti po to apalpinu il' po gaislo
baisaus legimio tluputi apsilgo...

POVILAS

O mano trobeli vīdai suoleģi?

MYKOLIUKAS

Ķ kul rinai kieno?

POVILAS

Ģi aī mācīau varinēdams, tācīau ir sa-
vo degauēis namu neturējan kada gzyti.

MYKOLIUKAS

Taip. Ķhi pat pamaty.

VALEIKA

Nesirūpiuk, pūrlai, tik duok diēve mums
laimējīnug - namai bus!

IŠGELBĒTIEJI

(Nemartīnai) Ķinoma... Būtnai...

MYKOLIUKAS

(Nurietēdams) Oooo! Kāk cia: il' kumīgas
klebonas, il' pūvia mokytoja su duklele, il' diolē

Saleika - Reimti ne labai selga, plarom nesitū-
piuti - il dal daug kainuoguz... Il visiemus
laime atnerei tu, mielas Povileli...

O cia (riuri s kito pure), cia moksai,
izgamos, laudonakis Svagzdiys !.. (Svagzdiys murgizini)

POVILAS

Neplūsk jis, Mykoliuk.

MYKOLIUKAS

As negaliu iskenteti... Il mano gyrose
tiklas lietuviskas klaujas... Tai kas, kad ruo-
mės kvailiuka vadina...

(Dirkymai) Na, tik to. Sakykiet blaungiausias
maujieng al jau rinote?

POVILAS

Ks mes turime rinoti?

MYKOLIUKAS

Kalas jau plasiolijo... (Viri nustemba)

POVILAS

O is kur pas tave ta rinia?

MYKOLIUKAS

To liepos vėlsūnės. Kai as liegau rionai,
tai pamociau, kad ruomės aut stogų sulypę
siuli kaskul il kalba, kad jau kalas.. Ili-
pau il as liepos vėlsūnės... Si riūlin, tik-
lai aut kauno didriūliai dūmų kaunoliai, il
talytum kaskas usia... Sakio vokieis alu-
plauai sklenda luskiis musti...

TVIRBUTAS

Tai gali būti tisa, nes mes jia vėli buvom su-

interisuoti savo karu, galėjau ir negirdėti.

NARKELIŪNAS

(Partiramy tarpe) Žinoma, mums visai ne tas rūpėjo.

(Tuo tarpu už scenos tolimoje bombos dūris, vėliau kotas, trėčias, ...)

POVILAS

(Girdite?! Gal istikryjys jau?...)

(Scenos peržūriai įėjusį saulės spinduliais. Vėl dusliai sutriukiai)

KLEBONAS

(Užimami pasipordus) Tai ne rusųų lėktuvų žūrimas...

(Viri klauso. Vėl sutriukiai, net žemė mudrebe is dar garčiau lėktuvai žūvia)

POVILAS

Štai! Visų galvų okadručiai - vokiečių lėktuvai, su jų ženkais...

(Viri žūri aukštyje, tik neregėjusiai atpildyti būdi)

KAI KURIE

(Nerutartiniai) Taip, tikrai... Vokiečių... Lauk-tieji sulčiai...

KLEBONAS

(Džiugiai) Mūsų žinios teisingos!

(Vėl dreba nuo bombų žemė. Vori okiungsmingai nustebę, lyg ko laukia, dailosi...)

KAI KURIE

Karas!... Jau tikrai... Karas...

VALEIKA

Mūsų prakitais mums, naujos jėgos apima, rodos suikėčiau is pasaulis apkalbinti!

MOKYTOJA

(2a asarom. I dukrē) Birutē, mes stākam,
 ar tu saprasti?... Kas šī darosi...

(Mergytē mustēkus atāko: „Mamytē, ar bijām”)

POVILAS

Zveikniņi jū, es olāngsnuo asarom,
 akysē — mes laimējam!

(Zveikniņi, kuēnojami, kalbasi... Pasigirsta gra-
 ūs, rytmečis maldai varps skaucējam — lūg-
 lēdai ar karo pranošas).

KLEBONAS

Varpai! Tarytū laisag kalba... Dieve, gelin-
 gais pasaulis Kūrojām, priimk mūs padī-
 kes maldes!... (Viņi klaupiasi, rīti autiņi)

SVAGŽDYS

(Klaikiai) Greičām mūsauktē manē! (Perpuola)

(Lekturāi dar labiau suūriā, sadreka čemi)

— UŽDANGA —

— ŠEŠTAS VEIKSMAS —

Valerijus tūrio kiemas. Čia gunkos, darželis, kry-
žius, sodas... Viskas baigiasi grašiais vartais į kelis.
Tolunioji bašnytkaimis.

Birželio pakabos reklamierius popietė.

1. SCENA

MERGAITĖS

(Apsirengę tautiniai rūbais, pirmi dainuodamos
sūty vaikėlius...)

— Karį ji grašius grašius rūtėlius darželis
Psluas jau prisetas žalių žolynų, —
Dailiai aptvėrė mano brolelis,
Užtat jau vaikišką rūpiant ketim.

Mano žolynėliai rydėti pradėjo,
Kokia manė brūkšnykė, kas gal apsakyt?
Tartume svieto turtus, kas man parodė —
Vien tik širdis traukia, kad juos pamatyt...

(Staiga atbėga iš kaimo Mykoliuskas)

2. SCENA

MYKOLIUKAS

(Pamigsoščiudamas) Sūty vaikišką po kojų panaynė,
O kitą vaikišką dilgįs nusipyvė...

MERGAITĖS

(Dėkymui, juokiasi...) Pagaukime! Mes jį pagaukime!...

(O šis dainuodamas to posmelį vis begioja, kol
jį gorkose sučiumpa)

GĖNĖ

Paveiksmas jį už rūtų vaikišką...

61
MERGAITĖS

Pagvailykiau... Gerai pagvailykiau... Daugiau jis mū-
zu meliavins...

MYKOLIUKAS

(Reikdamas) Melgaitė, dėl dievo meilės, paleiskit...
Melgaitė... As jumis visoms po kavalierių isplisui...

MERGAITĖS

Na, gerai... gerai...

GĖNĖ

Pozk!

MYKOLIUKAS

Tau Petliukas, tau Ponomas, tau Karinkas,
tau Oziukas... (vidos juokiasi), o tau (i šius) tau
Mykolinkas! (jis juokiasi...)

GĖNĖ

Ar tu mokeri mylioti?

MYKOLIUKAS

Ar?! Neduosiau ne seme vaikseioti, o
valgytum tik zokojadę il... il saldus obuolėlis...

GĖNĖ

Tai žengkimis, gerai? Tu iuk mane ir abu
puikiai gyvensim.

MYKOLIUKAS

(Rimtai) Aha! O ką poras parakys?
(Vidos nusikvatoja, apstoja jis ratu)

GĖNĖ

Pyksta... (šėina trobon per paukas)

MERGAITĖ

O tau, Mykolink, is užpykdei Geru...

MYKOLIUKAS

Vistiek - ar jį, o ji mane myli...

(Mergaitės susidaukėjo ir aplink Mykoluką
ėmė eiti ratuko dainuodamos)

MERGAITĖS

- Krikeli, pilkeli, mokyk vaikus savo,
Krikeli, pilkeli, mokyk vaikus savo;
Jūs vaikeliai taip darykit,
Kaip tėvelis daro...

(Mykolukas atleka koki nors vėlyvą, o
kartu ir mergaitės. Kiemė ruloja žuo)

VISI

Kas čia?

MYKOLIUKAS

Ar begain parūliti!

MERGAITĖS

Beik, beik... (Varžosi plaukus)

MYKOLIUKAS

(Atbėgęs / Palvariauo!

MERGAITĖS

Kas? Kas?...

MYKOLIUKAS

Siuntis tėveliai.

3. SCENA

(Ši ateina)

MOTINA - VALEIKIENĖ

Dukrelis braugiausios! Dar jūsų minkas neparuošta?

MERGAITĖ

Pagamino minką, tik stalų dar neparuo-

Šim, manim kad bus auksti...

VALEIKIENĒ

Nebeauksti, mergytes, nebeauksti. O kur Ģimūtei, kad mēra jūsu tarpe?

MYKOLIUKAS

Papyko, kad es parādžān jū vesti il pabigo... (Vīri musijuokā.)

VALEIKA

Na, tai tu ir meitkok!

MYKOLIUKAS

(Dūmā) Ar, kaip raikas!

VALEIKIENĒ

Alle sakau, varķelīai jū mīano, kad būtumet grēdējs... Ar visā pānuokls išklausēt?

MERGAITĒS

Ne...

MERGAITĒ

Tuoj po evangelijos skubiņom šia ruostis.

VALEIKIENĒ

Kad jū būtumet grēdējs, kaip klebonelis ištūkštino Aidonius Povlę. Tu sako isģelbējai ne tik mane ir visus kurie būvom sūinti, bet visā apylinkē, ir, sako, tau ne žmouies vėtrilyģius, bet pat, diėvas. Visaip jū ištėadiuo: ir vėdu ir karķokiū patriotu, ir aut galo paraki, kad taip padaryti gėljo tik savanorio žėnuos. Jis sako mērgailjo sava apsiģiuodėruti, kad mus isģelbėty... O kōķ žmouelis klausėsi! Gal bent is kelis parapijis, kaip atleiduosė...

4. SCENA

Gomkose parirodo Mykolūkės su Gėne.

MYKOLIUKAS

Štai ir jaunieji!

VALEIKIENĖ

Dukrele, gana žposus krestė. Kuokėti stalus, deukto, nes pas klebonų mes palikom bebaigiančius pietus valgyti, o dabar vėri atėj pas mus.

(Valeikienei parnešus Gėnę į salį)

Kad išgarbūo, kad išgyrė klebonėlis porlą. O per pietus Markeliūnėnė man ir sakė: (tyliai) dabar jau tikrai, nors ir tą vėrę turėdama, išleidi už porlo... Čia sakau jos valia...

GĖNĖ

(Palikdama motiną) Tegul kokviena saviui rūpinasi.

VALEIKA

Stalus aš manau periausia bus sutvarkyti šitarp: išolgai pastatyti stogą vėrę stalo arba sudurkinti kelius. O čia prie darželio pastatyti vėrę nedidelį, kad turėtume kur atsigerti, kol supiruks vėri.

MERGAITĖ

Na, sesutė, tai ir darbe, gana juoktis!

VALEIKIENĖ

O mes, tėvai, einam - paltų padėsim... (Kėimė)

GĖNĖ

Mykolūk, staly is suolų nešti!

MYKOLIUKAS

O kas ar jums, al pastumdēlis koks?! Kai
mylēt, tai nē vīna nemylēt, o stālus tai nesti...

MERGAITĒS

(Īsiskiņdamas) Mylīm... mylīm...

VĀLEIKA

Ei, Mykolūk, su manim. Kā tu su mot-
rīnis, matai, kad jās taae uzkaumos... (Gal-
munda kokiņš bačkutē rariņi?... (Valēika pama-
rū rēina)

MYKOLIUKAS

As, kāp raibas! (Paskui šēidamas dainuoja)
Nesi Stalinas maiseli, Palekši atliso,
Uztai mūsē Līstaveļi ubagus pīvīto!...

5. SCENĀ

MERGAITĒS

(Riņķmai dainuoja) Neolēis ryteli, ējan vande-
nēli; sūtīkau bērneli šalia šaltinēli...

(Tai po rēng, tai po kelis scenoje pas-
maizdamas raša stālus, apstato iudais, gro-
čiais, duona, šoohū, paruošis vašēms...)

VĀLEIKA ir MYKOLIUKAS

(Atrivoliēdami bačkutē) Atrvašīavo meška, su
aluēio bačka! Pīk, pīk, pīk groti, kad
širdeli lūty rot!... (dainuoja)

VĀLEIKA

O dabar šīlēsim... Tu, Mykolūk, turīk kīšing...

MYKOLIUKAS

(Leichānt dainuoja) Nēla lubu, apsiavīmo, nēla
š kaliosu, Maskvoj Stalinas kalvīnu šlebia

atsiloses... Tu Lietuva, tu mano... (Rethkar-
ciais dar pirmąsio mergaitės, muncypro iš jį)

VALEIKA

Dėkui dabar su tuo grožiu prie sta-
telio, kol visi sačiai susirinks.

MYKOLIUKAS

Aš, kaip raibas! (Tidari.)

VALEIKA

(Pila akis) Taigi, Mykolai, kaip greit ir kas
praėjo: čia buvo rusai, čia vėrė mus, čia
jis nebėra, kiti yra... ir taip diuokis pra-
eina ir neprisita... Na, po vieno! (Akių įgeria)

MYKOLIUKAS

Tėdingai, ponas Valeika. Man tai vis akys
se tebestovi tas paveikslas, kaip planetoje
kalas, kai jūs visi buvot išvauduoti ten mis-
ke, ir kai tas laudonakis valciaus Svagedys
plasi gleician nusauti... Sėdinti jo nelaimi...

VALEIKA

O kur gi mūsų (su ironija) tie didieji komi-
sari - Kreila ir degučius, Kogonovičius?

MYKOLIUKAS

(Uždairumoje) Tas kul vakal alklius vogi, glūbi
kito gelę, siandie Kaune jis paskiltas
liaudies komisalu... (Valeika kiek padeda)

Vistoje, jie jau savo virstoje...

VALEIKA

Vieni žūsta, kiti kovą laimėję pamiršta ir kas
ir vis tiek šios žemės gyvenimą. Na, po vieno!

MYKOLIKAS

Tokių miškus, kaip tuos du komisalus ir
leikia sumiškai, bet dabys, didelis dabys,
kaip tokie, kulios atliko labai tvirtas, ir
kalta tokie žmonės - pamiršti negalima.

VALEIKA

Tvarkingai kalbi, Mykolik. Už tai aš jam
naudo ir suteikiu dovaną, kuri jam tikrai bus
brangi...

MYKOLIKAS

Idomu... pasidomėsiu... (Pulka žuo)

7. SCENA

VALEIKIENĖ

(Atskubėjusi) Jūs čia! Gana jau laiki! Ar
nematote, kad čia pat suėdai... (Ji apžiūri stalus)

VALEIKA

Be triukšmo, žmonelyt, susitvarkysiu vėli,
susėsiu... (Jis keliai dar po vieno įspėdami) Tai
slutis, grynus miškelis slutis, kai jis man nu-
siseka, tai atsigerti labai sveika...

VALEIKIENĖ

Mergaitės, vaikeliai, rinkitės! (Tos viena po
kitos renkasi) Aš manysiu, kad jūs kiek-
vienam vyriui prisiekitė gražius gėlius...

GĖNĖ

Mes, manytė, jau senai taip susigalvojome ir pri-
egzime po vieno rož. Tik bekime dirėse, suidi-
sime jas į pintus, ir, kai visi susirinks, atvešime...
(Gėni su kita mergaite išbėga)

MYKOLIKAS

El as... El as kalta... (klūpe)

(Kā tolo parigirsta vīrus balsis daina:
„Sateņus, tauri naktiņēli...” - ir artēja.)

VALEIKA

Tai jē?

VISI

(Tarp sevis) Turbūt? Jē... Arīku jē...
(Daina visai artēja)

8. SCENA

Pasiroda vīrai su Pūrtu priekšā.

POVILAS

(Lūkums) Tu daina sateņus jē Taatkū-
mē apylīruķis partizansu kūrys!

VALEIKA

Ir mēs jū, braucē, ievaduotojai!

(Vīri tarp esaučis - rēliķimē)

POVILAS

Ar ne mums tik šis skobueliai padougti, ar tik
ne ty lietuvaičis - resuēis čia darbelis?...

VALEIKIENĒ

Jūms, jūms, bērnučēliai, čia ķēliar dieneles
trūcēi mergaitē...

VALEIKA

Ir tuo ar jūms nē dālis neatlygumai ar
tai, kē esate man padarē, tik norim, kad pa-
justamēto mano muoširdīcausis meilēis padēlē.

POVILAS

A... (unmoje) nehemineķime kas praejē! Dabar

oīl turimē grašias dienas, gyeunimē vi-
sai kītē, is mōns atēitē, dar neīvōm, tā-
šian tīkimē i galūtiniē mūsē tērymē laimēji-
mē! O nū nēg tai, kē šia matomē, is
auksto tarim savu ayzu vardu - acit!

9. SCENA

Ateina mokytoja su dukrele, klebonas, mo-
kytojas Tvirbutas, uel visāsti Narkeliūnas)

KLEBONAS

Ir mes jau čia.

TVIRBUTAS

Pavyti jūsę, vyručiai, neįstengim...

NARKELIŪNAS

Šu daina kitas ję eįimas.

VALEIKIENĖ

(Priskulėjęs palūciauo klebonui rankę) Prašom,
prašom... (v. n. susikruasi) kleboneli is gerbia-
mus sacėis, prašom...

VALEIKA

Labai malom... Taipį prašom, rēškėtis, is
meldėiu - būkite kaip savo kieme. (v. n. židasi)

NARKELIŪNAS

Tikrai įdomiai is sugalvojo ponas Valėika:
zode, tarp bitolių is žiedelių...

KLEBONAS

Ponas visāstis, turbūt rašė poerįs, tiesa?

TVIRBUTAS

(Vizimų juokiantis) Žodėiu, mėgsta grožis...

NARKELIŪNAS

Teisingai.

VALEIKA

Mieli svečiai. Prašom tųjų po stiklą, po
kėnis, alutį šilimųj malonum išgerti, o kad vė-
lų parengėme laukel, už tai būkite atleidūs...

(Mergaitės aprūpinia, tvarko...)

KLEBONAS

Tai tik malonumas, ponas Valeika ir mes
tuo labai patenkinti. Kas gali nemigti gam-
tos, ypač vasarą...

VISI

(Nemtartinai) Taip... Malonum... Maugu...

NARKELIŪNAS

Tai ai rūlau pirmąjį tostą!

MOKYTOJA

Mūsų šeiminiukų sveikats!

KLEBONAS

Šiandienet... (Vėri išgeria) Na, o ponas Šeiminiuke?

VALEIKIENĖ

Aš už svečius (geria).

KLEBONAS

O kur paueči šėnė? Koolėl nėra kartu?

NARKELIŪNAS

Tikrai! Mes rimtai pangsėdame...

VALEIKIENĖ

Tuoju tuoju ateis. Karkas dar ten tvarkosi.

VALEIKA

(Šaukia) Mykolili, aluėio! Mykolink!

10. SCENA

MYKOLIUKAS

(Gleba) As, kaip raibas! (Į kleboną) Galbūt
Jėzui Krištui!

KLEBONAS

Per nužius

MYKOLIUKAS

Sveiki visi svečiai!

SVEČIAI

(Nemutartiniai) Sveik... Sveikas, Mykoluč...

KLEBONAS

Žaibas tai žaibas, Mykoluč, bet išimt turi
apsižengti, nes kita atveju tu visą parabolę
kaip žaibas suolepsiusi... (Visi juokiasi)

MYKOLIUKAS

Gelai, kunige klebone, bet kad nelaudu to-
kios, kuli mane mylėti...

KLEBONAS

Doarau, kad tu ją mylėsi.

POVILAS

Nemesisuok, Mykoluč! Tu man daug padėjai,
oš tau padėsiu. Išpiršiu žmogų, kaip rožę!

MYKOLIUKAS

Aciu! Iš as tauštai visal būtin kaip raibas!

VALEIKA

O dabar, pakol žengsies, pilstyk alų...

M. SCENA

Govkose patirodo Gėnė ir dar viena su piūtinėle rožius.

KLEBONAS

Itai, pagaliam! Ir dar su rožėmis!...

NARKELIŪNAS

Ar jos pačios, kaip rožės...

GĖNĖ

Saba, diena, vienas (klebonas ir artimieji, svečiai)

TVIRBUTAS

O kam gi tos kvapios rožės atlieks?

KITI

Jolomui?... Tokrai... Jolomui...

GĖNĖ

Vienas, kas jį verti. Tuojau matysite. (Sega visus partizanams rožes. Gėnė Povilui)

Mergaitės, vėros mums padėkite, bus greičiau!

(Visos lietuviškos regiono partizanams rožės)

KLEBONAS

Jeigu kitaip, tai tebūna laisva man tarsi
žodis... (Atrodo)

VISI

(Plojimų karstai pritaria)

KLEBONAS

Brangūs lietuvos sūnūs! Tereydi jūsų širdyse
tyrųs meilė, kaip ir tyrųs dukteris jums paskir-
toji rožė. Jūs atlikote tai, kad išaudinė mus dar
esame gyvi ir turime laimę su jumis kartu
išlaukti pergalės. Jūs esate tie, kuriais tyrinė
gra laisva, ir laisva per aužius turis būti, nes
jūsų krūtines neboja jokius audrus. Šios mūsų
apylinkės vyrai, turite tokį vadą, kurio gali jums
paugdėti visi. Jis eina dirbti savo krašto gerovei
patį pamiršęs save. Garbi jūsų vadai ir jums,

O atlygius jūms už tai patį pasaulio kū-
rijas dangųje.

(Vėži marmarinai plėja)

POVILAS

Acii!

VALEIKA

Mieli svečiai - minutėly sutrukdysiu iš aš.

Jų didelis mūsų partizanų darbas, marse-
nų ir pariankopių geriausiai patyrime tai,
kuris buvome suimti išėsimui. Tačiau mes pal-
kom, nors iš dietos išėsi keliasdešimt tūkstan-
čių žmonių. Iš palikom dėka to žmogaus, ku-
ris savo išimtimui, patį save nusizemindamas
ir būk tai tapdamas bolsėviku, kuris mes, at-
prastau už rėdį, keikime, - mus išvadavo iš Si-
biro, gi patį liko be pastogės... Kaip žinote, jo
gintatys namų žmonės, rėdegiaus, reikia maudyti, iš
keršto už gaudymą. Nors tai didelis apsirikiimas,
bet jau taip yra. Už tai aš šovilai Hirdovini
atgal dovanoju (retai) iš jo tėvo nupirktą žemę,
ir kiek turim, atiduodu statybinių medžiagų išiku-
rimui. Dovanorio rūmus, tėvo žemę garbingai
atgauna! Kartą jo dovanojo tėvui, o antro kart
sūnui už save visą apylinkę, visą dietą.

(Valio! - sūnuka vėži ir dainuoja „Dietą braugi“)

POVILAS

Mano ir mūsų jėga. Tėvynei. Padariau tiek,
kiek galėjau... ir dirku ne laim, kad gaudiau
atpildą. Tačiau, jėga jūsų tokia valia - acii!

KLEBONAS

Tai, ponas Povilai, betruksta tik žuomos, tikis
jau yra (kai mirtis yra).

NARKELIŪNAS

O šitą reikalą būkit traukti man.

KLEBONAS ir KITI

Prasau, labai prasau! Prosom... prasau.

NARKELIŪNAS

Beveik kaimynas Povilo esu ir žinau... kas
jau skūri tą puikų modelį su daugybe varskū-
nių ir varsmėlių. Jie visi patina iš dotuovos
Akademijos per panelės Eimutės rankas... Nors
iš mano pusės ir ne visai tikty tokie reikalai
visai kalbėti, bet atleiskit, čia jau toks siau-
di brangus momentas. Kiek aš jaučiu, manau
ir tikrai nepaslysiu, kad įsiviešyčiau draugystę
yra reik. Kiek reikalai pašlyjo per melenų
kolšvirkių, tačiau, paaiškėjus dalykui, viskas
atleiskitina, o be to - reik milti nerūdiu! Tad
duokite vienas kitam dėmesį ir būkite pavyzdžiai
šioje apylinkėje!... (Kai lyg miltis, džiaugsmingi)

KLEBONAS

O kaip lieliai, kaip?

VALEIKIENĖ

Tos čia pilna laisvės...

VALEIKA

(Su ūpu) Žinoma! Kitiokio žento ir senovėnų...

NARKELIŪNAS

Ką pasakys Povilas štai?

POVILAS

Čia moterims pirmenybė.

GĖNĖ

Ar žodžio nekeičiu, o tik klausius mes senai
esame teigiamai išsprendę.

NARKELIŪNAS

Baigta! (Visi ploja). Prasau abu atleisti!
(Siveda šalia vienas antro

VISI

(Ploja). Valio! Nušviestumės...

TVIRBUTAS

Betrūksta tik kunigo klebono palaiminimo.

KLEBONAS

Teisingai. Jūs garbei baimejoji uždėsimis ušerūtes!

NARKELIŪNAS

O ai, kadaupi vel esu viršaitis, padėsiu Povilui kiek trūkų išrūpinti trobesiams medžiagoms...

PARTIZANAI

Mes visi pastatysime jam trobesius... Padėsim...

MYKOLIUKAS

As, kaip žaibas padėsim!

DVI MERGAITĖS

O mūsų vardu, priimkite puokštę gėlių ir ryškiai nevyrstaučiais ir aušrinai gyvairiais žiedais!

VISI

Valio! Valio! Valio!

(Sieda) Laimingų metų laimingų!...

~ UŽDANGA ~

- PABAIGA -